

MILAAN

Met zijn 1.800.000 inwoners is Milaan na Rome de grootste stad van Italië, met meer "grootstedse allures zelfs (het 'New York' van Italië), en het voornaamste commerciële, industriële en financiële centrum van het land.

Deze van oorsprong Gallische nederzetting werd in 222 v. C. Romeins en groeide als Mediolanum uit tot één van de belangrijkste steden van het West - Romeinse Keizerrijk. In het begin van de 4de E. werd ze zelfs officieel één van de hoofdsteden van dat Rijk. De verordening waarmee keizer Constantijn aan de Christenen de vrijheid van erediens schonk heette niet toevallig het 'Edict van Milaan'.

Zoals heel dat West - Romeinse Rijk kreeg ook Milaan het zwaar te verduren tijdens de invallen van de Germanen, en het zal tot de jaren 1.000 duren vooraleer de stad tot nieuwe bloei komt. Die Germaanse 'bevruchting' heeft het oude 'Keltische' gebied waarvan Mediolanum het centrum was 'Lombardisch' gemaakt (naar de Germaanse stam van de Longobarden), en de stad zal samen met heel Lombardije zowel de voor- als de nadelen van

DOM en DOMPLEIN:

Vooraan op het plein staat een ruitstandbeeld van Victor Emanuel II, de eerste koning van het nieuwe Italië.

De Dom, één van de grootste kerken in de christelijke wereld, is de meest indrukwekkende gotische kerk van Italië. Tenminste zo is ze geconcipeerd bij het begin van de werken in 1396 en in de 'structurele' fase van de constructie. Maar het bovenste deel van de façade is pas in de eerste helft van de 20ste E. afgewerkt! Het spreekt dan ook voor zich dat je bij een grondige analyse op erg uiteenlopende stilistische invloeden stuit.

Daarbij komt dat zelfs in de meest 'gotische' momenten van de bouwinspiratie, de Italiaanse gotiek veel minder vertikalistisch is dan bijv. de Franse. De kerk oogt erg 'breed', maar vergis je niet: ze is even hoog als bijv. de kathedraal van Beauvais, en de 'Madonnina' (het vergulde Mariabeeld boven op het dak) staat 108 m. boven de grond!

In de gevel zijn 2245 beelden verwerkt en op het dak met zijn 135 torentjes nog eens 200.

De globale indruk die van dit monumentale geheel uitgaat is die van een marmeren schrijn (ook al wordt ze soms vergeleken met een immense suikertaart!).

Er is een sterk contrast tussen de heldere, blinkende buitenkant van de kerk en het opvallend donkere interieur. Meer dan 50 zuilen dragen het dak van deze vijfbeukige kerk

haar ligging en bijzonder vruchtbare grond ondervinden. Erg rijk, ook door de groeiende handelscontacten, maar ook erg gegeerd!

Een tijdlang zullen de 'eigen' adellijke families het beheer (en de vruchten!) van die rijkdommen behouden: de Visconti en de Sforza bouwen een schitterend hofleven uit.

Maar de macht van de Fransen, Spanjaarden, Oostenrijkers, opnieuw Fransen en opnieuw Oostenrijkers bleek vanaf de 16de E. (tot diep in de 19de E.) groter dan het toch nog regionale Lombardije. Vanaf 1859 zal Milaan en haar hinterland in eerst Piëmont, en dan in het nieuwe Italië opgaan.

In dat nieuwe Italië zal het dynamisme en de ondernemingszin van de Milanezen er snel voor zorgen dat de moderne welvaart van Italië goeddeels het product is van Noord - Italië. Om 2 symbolen ervan te noemen: de oudste autosnelweg in Europa is die van Milaan naar de grote meren: de 'Milano - Laggi', en de eerste wolkenkrabber op het oude continent staat in de buurt van het Centraal Station: de 'Pirelli-toren'!

(met een driebeukig dwarsschip): je voelt je als een bij in een bijenkorf! In de crypte onder het barokke koor ligt de H. Carolus Borromeus begraven.

Achter de kerk, links van het koor kan je met de lift het dak op. Vanop dit voetbalvelden -grote 'terras', in een woud van beelden, heb je bij helder weer een schitterend zicht op de stad, de naaste omgeving, en de Alpen op de achtergrond!

Met de rug naar de kerk zie je rechts een toegang tot de 'Galleria Vittorio Emanuele II', de oudste overdekte winkelstraat van Europa. Ze is 196 m. lang, en, zoals de arcaden rond het Domein, een geliefkoosde ontmoetingsplaats van de Milanezen: je kan ze zien flaneren langs de dure boetieks en koffie drinken op de terrasjes. Als je recht door deze (kruisvormige) galerij gaat kom je op de 'Piazza della Scala', waar het wereldberoemde

'Teatro alla Scala' ligt. Het is een neo-klassiek gebouw (einde 18de E.), dat zijn naam heeft van een kerk die hier stond ('S. Maria della Scala'), en dat eigenlijk wat ontgoochelt. Dat doet eigenlijk ook het standbeeld voor da Vinci, dat centraal op het plein staat! In het renaissancestijl 'Palazzo Marino' (1558, Alessi), dat tegenover het Operagebouw aan de andere kant van het plein ligt, is het stadhuis van Milaan ondergebracht.

De 'Via Mercanti' en de aansluitende Piazza (dit is de enige plaats waar je nog sporen kan zien van Middeleeuwse huizen) is het hartje van de oude stad, en je kan er bouwstijlen zien van de 13de tot

de 18de E. Langs de Via Dante kom je zo bij het imposante bakstenen 'Castello Sforzesco', dat uit 1450 dateert. Er zijn tegenwoordig enkele belangrijke kunstcollecties in ondergebracht, met

o.a. de 'Rondanini-Pieta' van Michelangelo, en een goed gevulde Pinakothek. Het grote park achter het Castello is een 'groene long' in het centrum van deze miljoenenstad.

S. MARIA DELLE GRAZIE

Niet ver van het Castello bevindt zich de bekende kerk die gebouwd is in de overgang van gotiek naar Renaissance. Zij werd later (einde 15de E.) door Bramante herbouwd en van een koepel voorzien, die model staat voor het oeuvre van deze architect. In de 4de kapel rechts in de kerk zijn er mooie fresco's uit de 15de E. ('Passiescènes' van Ferrari), en achter in de linkerzijbeuk vind je een barokke O.L.V.-kapel. Vanuit de linkerdwarsbeuk kan je naar de kloostergang (ook deze is door Bramante getekend) en heb je een mooi uitzicht op de koepel. Zoals in elk klooster was er ook in dit Dominikanerconvent een eetzaal, en zoals in zovele kloosterrefers werd ook hier met de Toscaanse traditie van een geschilderd 'Laatste Avondmaal' aangeknoopt. Maar de toenmalige Sforza-hertog

van Milaan, Ludovico il Moro, had wel een heel aparte schilder in dienst: Leonardo da Vinci, die tussen 1495 en 1497 één van de absolute meesterwerken van de Westerse schilderkunst produceerde. Het fresco, dat in de loop van zijn geschiedenis een paar keer als verloren werd beschouwd, is als bij wonder aan de bombardementen van 1943 ontsnapt, en bijna permanent in restauratie. Als je de kans krijgt om het van dichtbij te bekijken zal je ongetwijfeld onder de indruk zijn. Uitgebeeld is het moment waarop Christus spreekt: 'Eén van U zal mij verraden'. Let op de compositie en het perspectief. Alleen al aan de handen zie je hoe nu een ganse scala van menselijke reacties ontstaat.

S. AMBROGIO

De Dom mag dan al het meest indrukwekkende religieuze bouwwerk van Milaan zijn, het meest eerbiedwaardige is ongetwijfeld de S. Ambrogio, die teruggaat tot het einde van de 4de E., en opgericht werd op een begraafplaats van christelijke martelaars. In de funderingen zijn sporen aangewezen van een Romeinse tempel.

In zijn huidige vorm dateert het gebouw gedeels uit de 12de E., en ook al heeft ook dit gebouw zwaar geleden onder de hoger genoemde bombardementen, het blijft één van de meest opmerkelijke vb. van Romaans-Lombardische architectuur.

De basilica wordt voorafgegaan door een 'atrium', en rechthoekig voorplein, dat van ca. 1150 dateert, en een reeks indringende kapitelen bezit. Het deel van dit atrium dat tegen de kerk ligt is tegelijk een 'narthex' (een soort wachtruimte vanwaar, in de vroeg-christelijke traditie, de nog-niet-gedoopten de diensten konden volgen). Bepalend voor het uitzicht is echter vooral de loggia met zijn 5 dalende arcaden, die voor de voornaamste lichtinval in de kerk zorgen. In de portalen zijn bas-reliëfs verwerkt die nog dateren uit de tijd van de H. Ambrosius (4de E.), en de bronzen poorten van het midden-portaal zijn uit de 9de E.

Het interieur heeft geen dwarschip en is dus nog van het oude, 'basilicale', type. Ook de 'matroneï' (de vrouwengalerijen) wijzen op de vroege bouwfase van de kerk. Toch is, in de 12de E., in de 4de travee het kruisribgewelf vervangen door een koepel. En het gebruik alleen al van traveeën (ook

in de zijbeuken) wijst erop dat deze verbouwing 'moderne' invloeden heeft ondergaan.

Verder kunnen er in de versiering van de kerk een hele reeks elementen aangewezen worden, die uit (een van) de vroegere bouwfase(n) afkomstig zijn, zoals:

- een 4de -eeuwse zuil (links) met een bronzen slang (10de E., Byzantium).
- de preekstoel, die rond 1200 gereconstrueerd is met fragmenten van de vorige preekstoel uit de 11de E. De christelijke sarcofaag, beneden, dateert uit de 4de E., en is versierd met bijbelse figuren en fantastische dieren.
- het ciborium, boven het altaar, met zuilen uit de tijd van de H. Ambrosius (4de E.) en een 'bovenstel' uit de 12de E.
- het hoofdaltaar, dat bekleed is met een 'voorhang', gemaakt uit goud- en zilverbladen en edelstenen. De goudsmid Volvinio heeft dit in 835 (!) gemaakt en er scènes uit het leven van de H. Ambrosius op afgebeeld.
- de bisschopstroon uit de 9de E., die volgens een vrome traditie de troon van de H. Ambrosius zou zijn geweest.
- een grote Byzantijnse mozaïek in de absis (8ste of 12de E.?), waarop de HH. Gervasius en Protasius staan afgebeeld met Christus.
- de crypte uit de 9de E., waar in een laat-19de -eeuws schrijn relikwieën worden bewaard van de HH. Ambrosius, Gervasius en Protasius.
- de 7de kapel in de rechter-zijbeuk, die uit de 4de E. dateert, en waarvan de wanden en de koepel versierd zijn met vroeg-christelijke mozaïeken (5de E.).